

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ CURRENT ISSUES OF COMBATING HUMAN TRAFFICKING

Продан Т.В., к.ю.н., доцент,
асистент кафедри кримінального права

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У статті автором досліджено актуальні питання протидії торгівлі людьми. Проблема торгівлі людьми стосується кожної країни та суспільства і відповідно потребує спільної координації з боку всіх країн та міжнародних організацій. Встановлено, що більше 25 мільйонів людей по всьому світу є жертвами торгівлі людьми, при цьому 71% жертв – жінки та діти. Проаналізовано статистичні дані Генеральної прокуратури України щодо торгівлі людьми. Встановлено, що даний вид кримінального правопорушення перейшов у високий рівень латентності. Акцентується увага на тому, що ефективній протидії торгівлі людьми в Україні ускладнює ціла низка проблем, серед яких: визначення кримінально-процесуального статусу жертви торгівлі людьми; різниця між офіційними показниками кількості жертв кримінального правопорушення та реально існуючими жертвами; недовіра населення до правоохоронних органів. Визначено, що Департаментом США були відзначені деякі зусилля України щодо протидії у цій сфері, а саме: збільшення доступних послуг для жертв насилля; збільшення втричі фінансової допомоги для офіційно визнаних жертв торгівлі людьми; проведення інформаційних заходів, які привертають увагу до теми, зокрема, разом із міжнародними та українськими громадськими організаціями. Зосереджується увага на тому, що протидія торгівлі людьми повинна здійснюватися на трьох рівнях: на загально-соціальному, на спеціально-кримінологічному та на індивідуальному рівнях. Визначено, що на спеціально-кримінологічному рівні протидію торгівлі людьми здійснюють правоохоронні органи. Основним суб'єктом у системі протидії торгівлі людьми є Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми. Зроблено висновок про те, що Україні потрібно вдосконалити заходи протидії щодо торгівлі людьми та взаємодію зі всіма державними органами та громадськими організаціями у даній сфері, а також здійснювати належне кримінологічне дослідження та кримінологічне прогнозування для ефективного подолання латентності та зниження рівня кримінальних правопорушень у даній сфері.

Ключові слова: протидія, торгівля людьми, жертви торгівлі людьми, рівні протидії торгівлі людьми.

In the article, the author investigated the current issues of combating human trafficking. The problem of human trafficking concerns every country and society and, accordingly, requires joint coordination by all countries and international organizations. More than 25 million people worldwide have been identified as victims of human trafficking, with 71% of victims being women and children. Statistical data of the General Prosecutor's Office of Ukraine on human trafficking were analyzed. It has been established that this type of criminal offense has entered a high level of latency. Attention is focused on the fact that effective countermeasures against human trafficking in Ukraine are complicated by a number of problems, including: determination of the criminal procedural status of the victim of human trafficking; the difference between official indicators of the number of victims of criminal offenses and actual victims; distrust of the population in law enforcement agencies. It was determined that the US State Department noted some of Ukraine's countermeasures in this area, namely: increasing available services for victims of violence; tripling of financial assistance for officially recognized victims of human trafficking. Attention is focused on the fact that combating human trafficking should be carried out at three levels: at the general social, at the special criminological and at the individual levels. It was determined that law enforcement agencies combat human trafficking at the special criminological level. The main entity in the anti-trafficking system is the Department for Combating Crimes Related to Human Trafficking. It was concluded that Ukraine needs to improve its anti-trafficking measures and interaction with all state bodies and public organizations in this area, as well as carry out proper criminological research and criminological forecasting to effectively overcome latency and reduce the level of criminal offenses in this area.

Key words: combating, human trafficking, victims of human trafficking, levels of combating human trafficking.

Постановка проблеми. Торговля людьми є серйозною проблемою у багатьох країнах, в тому числі і в Україні. Існування даного негативного явища залежить від багатьох факторів, таких як: корупція, бідність, незаконна міграція, війна тощо. Звідси випливає, що проблема торгівлі людьми стосується кожної країни та суспільства і відповідно потребує спільної координації з боку всіх країн та міжнародних організацій. Незважаючи на посилення уваги щодо торгівлі людьми у всьому світі та багато позитивних зрушень у політиці та практиці, кампаніях та заходах щодо боротьби з цим негативним явищем, проблема торгівлі людьми у різних її формах все ще займає одне з найважливіших місць в системі проблем загальнодержавного рівня будь-якої країни. А тому доцільним буде розглянути актуальні проблеми, які виникають щодо протидії торгівлі людьми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, які пов'язані з протидією торгівлі людьми досліджували такі вчені як: В.С. Батиргареева, Б.М. Головкін, Т.А. Денисова, В.О. Іващенко, Є.Д. Скулиш, Н.В. Сметаніна, Л.В. Чеханюк та інші.

Метою статті є дослідження актуальних питань протидії кримінальному правопорушенню у виді торгівлі людьми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Торговля людьми є міжнародною проблемою, адже стосується кожної країни та суспільства, і потребує спільної роботи

та координації з боку всіх країн та міжнародних організацій. Щороку мільйони жінок, дітей та чоловіків стають жертвами торгівлі людьми по всьому світу. Це може статися в будь-якій країні, і жертвами можуть бути особи будь-якого віку, статі або національності. Так, згідно зі звітом ООН про торгівлю людьми більше 25 мільйонів людей по всьому світу є жертвами торгівлі людьми, при цьому 71% жертв – жінки та діти [3]. Також, Міжнародна організація праці та Walk Free Foundation у партнерстві з Міжнародною організацією з міграції оприлюднили Глобальні оцінки сучасного рабства у вересні 2022 року. Відповідно до отриманих результатів у 2021 році приблизно 27,6 млн. осіб були залучені до примусової праці. З них: 17,3 млн. піддаються експлуатації у приватному секторі, 6,3 млн. – у примусовій комерційній сексуальній експлуатації, а 3,9 млн. – у примусовій праці, встановленій державою [6]. Визначення примусової праці, яке використовується в цьому звіті, ґрунтується на Конвенції Міжнародної організації праці про примусову працю 1930 року, в якій визначено, що: «примусова праця – це будь-яка робота чи служба, яку вимагають виконати від особи під погрозою покарання та на яку вона добровільно не пропонувала своїх послуг» [6].

Що стосується саме України, то варто зазначити, що відповідно до статистичних даних Генеральної прокуратури України випливає, що станом на 2022 рік обліковано 133 кримінальних правопорушень у виді торгівлі людьми,

що на 91 кримінальне правопорушення менше порівняно з 2021 роком та на 74 – менше порівняно з 2020 роком [1]. Це свідчить в цілому про зменшення, а саме – на 74,4% порівняно з 2021 роком та – на 35,4% порівняно з 2020 роком, кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень. На нашу думку, рівень зареєстрованих кримінальних правопорушень, який обліковується у звітному періоді у зв'язку воєнними діями, що відбуваються перейшов у високу латентну форму і це свідчить про ще більш серйозну загрозу, адже відкриває нові можливості для злочинного світу. А тому, торгівля людьми залишається досить гострою проблемою в Україні. Так, складна економічна ситуація, високий рівень безробіття, низький рівень життя, поширення трудової міграції, дискримінація жінок, активізація діяльності міжнародних злочинних угруповань, насильство щодо жінок та дітей, поширеність шахрайських схем вербування громадян, недосконалість законодавства, недостатня правова обізнаність населення [9], а до того ж, повномасштабне вторгнення та у зв'язку з цим, вимушене переселення громадян України до інших країн, неспроможність працевлаштування у зв'язку з бойовими діями та інші фактори ризику можуть призвести до того, що особа може опинитися в ситуації де стане жертвою торгівлі людьми.

Варто зазначити, що у листі Міністерства освіти і науки України: «Щодо запобігання торгівлі людьми в умовах воєнної агресії» зазначено, що: «жінки та діти, які змушені покинути Україну через військову агресію Росії та прямують до сусідніх країн, стикаються з ризиками торгівлі людьми» [5]. Водночас чоловіки, що залишаються всередині країни, також можуть стати мішенню осіб, які займаються торгівлею людьми. Втрата домівок, роботи та засобів до існування внаслідок війни, обмежені можливості забезпечити головні потреби внутрішньо переміщених осіб, біженців та постраждалого від війни населення можуть призвести до збільшення ризиків стати жертвою даного кримінального правопорушення [5]. Реалії сьогодення свідчать, про те що, як змінюється світ, так і змінюється злочинний світ, який відповідно пристосовується до змін реальності. Так, злочинці у сфері торгівлі людьми полюючи на нові жертви, не втрачають такої можливості як складна ситуація у зв'язку війною та відповідно вразливості тих осіб, які вимушені покинути територію України.

Враховуючи вищезазначене, питання боротьби з торгівлею людьми є особливо актуальним, оскільки необхідно вживати відповідних заходів щодо зменшення проявів такого явища, особливо коли воно набуло високого рівня латентності. Що стосується міжнародного законодавства у сфері боротьби з торгівлею людьми, то варто зазначити, що одним з найважливіших документів є Протокол ООН «Про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї», який був прийнятий 15 листопада 2000 року та є додатком до Конвенції ООН «Проти транснаціональної організованої злочинності». У рамках цього Протоколу держави-учасниці зобов'язуються вживати заходів для запобігання торгівлі людьми, боротьби з цим негативним явищем та захисту прав жертв. Зокрема, він визначає кримінальну відповідальність за торгівлю людьми, встановлює мінімальні стандарти для захисту прав жертв та міжнародну співпрацю у цій сфері [8]. Також важливим документом є Конвенція ООН «Про примусову та обов'язкову працю», що містить положення, яке стосується торгівлі людьми з метою примусової праці. Іншим важливим документом є Конвенція ООН «Про боротьбу з торгівлею людьми та експлуатацією проституції третіми особами», яка визнає торгівлю людьми та експлуатацію проституції як кримінально протиправні діяння та закликає держави приймати заходи щодо їх запобігання та покарання осіб, винних у їх вчиненні [4]. Необхідно зазначити, що

в кожній країні є національне законодавство, яке регулює питання торгівлі людьми та забезпечує виконання міжнародних документів у цій сфері.

Ефективна протидія торгівлі людьми в Україні ускладнює ціла низка проблем, серед яких: визначення кримінально-процесуального статусу жертви торгівлі людьми; різниця між офіційними показниками кількості жертв кримінального правопорушення та реально існуючими жертвами; недовіра населення до правоохоронних органів; реструктуризація правоохоронних органів, яка призводить до того, що новопризначені прокурори часто не мають відповідної спеціальної підготовки в галузі протидії торгівлі людьми; ухвалення судами так званих «м'яких» вироків тим, хто причетний до торгівлі людьми. До того ж, існуючий воєнний стан є також значною проблемою, що ускладнює можливість виявлення реальної картини даного кримінального правопорушення. Також, Державний департамент США в своїй щорічній доповіді про торгівлю людьми у світі (TIP – Trafficking in Persons Report), зазначає, що Україна в повній мірі не відповідає мінімальним стандартам щодо протидії торгівлі людьми, проте докладає до цього значних зусиль. З іншої сторони, Держдепартаментом США були відзначені деякі зусилля України щодо протидії у цій сфері, а саме: збільшення доступних послуг для жертв насильця; збільшення втрічі фінансової допомоги для офіційно визнаних жертв торгівлі людьми; проведення інформаційних заходів, які привертють увагу до теми, зокрема, разом із міжнародними та українськими громадськими організаціями [2].

Протидія торгівлі людьми повинна здійснюватися відповідно на трьох рівнях: на загально-соціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях.

На загально-соціальному рівні протидію торгівлі людьми здійснюють: Президент України, Кабінет Міністрів України, центральні та місцеві органи виконавчої влади. Серед заходів протидії торгівлі людьми щодо зменшення її проявів необхідно виокремити наступні: зменшення рівня безробіття; формування та реалізація ефективної соціальної політики; врегулювання міграційних процесів; підвищення рівня обізнаності серед населення і особливо серед груп ризику про механізм віктимізації; зростання стандартів життя людей, гарантія безпеки осіб, які визнані потерпілими від торгівлі людьми, інформування громадськості щодо результатів діяльності у сфері боротьби з торгівлею людьми.

На спеціально-кримінологічному рівні протидію торгівлі людьми здійснюють правоохоронні органи. Основним суб'єктом у системі протидії торгівлі людьми є Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, Національної поліції України. Основним завданням Департаменту боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми є запобігання її виникненню та захист прав та свобод потенційних жертв.

Для досягнення своїх завдань даний Департамент здійснює такі заходи: розробляє та впроваджує програми та проекти з протидії торгівлі людьми; проводить моніторинг та аналіз ситуації з торгівлею людьми в Україні та за її межами; співпрацює з іншими державними органами, міжнародними та громадськими організаціями з метою забезпечення ефективної боротьби з торгівлею людьми; здійснює профілактичну роботу з метою запобігання виникненню випадків торгівлі людьми; забезпечує захист прав та інтересів потенційних жертв торгівлі людьми та надає їм необхідну допомогу та підтримку [7].

На індивідуальному рівні доцільним є здійснення корекційного впливу на поведінку осіб, які знаходяться у групі ризику; надання порад щодо можливостей і порядку офіційного працевлаштування за кордоном; надання порад щодо поведінки із особистими документами; на пунктах пропуску проводити роз'яснювальну роботу, надаючи їм детальну інформацію про Національну

гарячу лінію з протидії торгівлі людьми тощо. До осіб, що знаходяться у такій групі можна віднести: сиріт; багатодітних сімей; малозабезпечених родин; одиноких матерів; жертв домашнього насильства; дівчат, які займаються модельним бізнесом.

Висновки. Підбиваючи підсумок викладеного, слід зазначити, що проблема торгівлі людьми залишається й досі актуальною. Дане негативне явище, яке набуло більш високої форми латентності має негативні тенденції до поширення. Незважаючи на те що, Україна ратифікувала ряд міжнародних договорів, активно

співпрацює з міжнародними організаціями, налагодила співробітництво з країнами Європейського Союзу у цій сфері ефективна протидія торгівлі людьми має низку проблем. У зв'язку з чим, Україні потрібно вдосконалити заходи протидії щодо торгівлі людьми та взаємодію зі всіма державними органами та громадськими організаціями у даній сфері, а також здійснювати належне кримінологічне дослідження та кримінологічне прогнозування для ефективного подолання латентності та зниження рівня кримінальних правопорушень у даній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Генеральна прокуратура України. URL: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika> (дата звернення: 26.02.2023 р.)
2. Звіт Державного департаменту США: «Про стан справ у сфері протидії торгівлі людьми: 2021 рік». URL: https://ua.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/151/UKRAINE-2022-TIP-Report_Ukr.pdf (дата звернення: 26.02.2023 р.)
3. Звіт ООН: «Про результати за 2021 рік». URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/202206/UNCountryResultsReport2021UA_v02.pdf (дата звернення: 26.02.2023 р.)
4. Конвенція ООН «Про боротьбу з торгівлею людьми та експлуатацією проституції третіми особами» від 2 січня 1949 р. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=00VTD03D05> (дата звернення: 25.02.2023 р.)
5. Лист Міністерства освіти і науки України: «Щодо запобігання торгівлі людьми в умовах воєнної агресії» від 25 березня 2022 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-zapobigannya-torgivli-lyudmi-v-umovah-voennoyi-agresiyi> (дата звернення: 25.02.2023 р.)
6. Міжнародна організація з міграції (МОМ) та організація Walk Free: «Глобальні оцінки сучасного рабства: примусова праця та примусові шлюби». URL: <https://slovoproslovo.info/primusova-pratsya-ta-primusovi-shlyubi-znachno-zrosli-za-ostanni-p-yat-rokiv-osoblivo-sered-zhinok-ta-ditey/> (дата звернення: 26.02.2023 р.)
7. Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, Національної поліції України». URL: <https://www.npu.gov.ua/pro-policiyu/struktura-nacionalnoyi-policiyi> (дата звернення: 26.02.2023 р.)
8. Протокол ООН «Про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї» від 15 листопада 2000 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU00142> (дата звернення: 26.02.2023 р.)
9. Розпорядження КМУ: «Про схвалення концепції Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року» від 14 липня 2021 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-derzhavnoyi-cilovoyi-socialnoyi-programi-protidiyi-torgivli-lyudmi-na-period-do-t140721> (дата звернення: 26.02.2023 р.)